

Falchs

49

Grup de divulgació
 de la història de Fals

FULLS DE DIVULGACIÓ DE LA HISTÒRIA DE FALS

JUNY 2008, NÚMERO 49

Mas Oliveres de la Costa (1ª part)

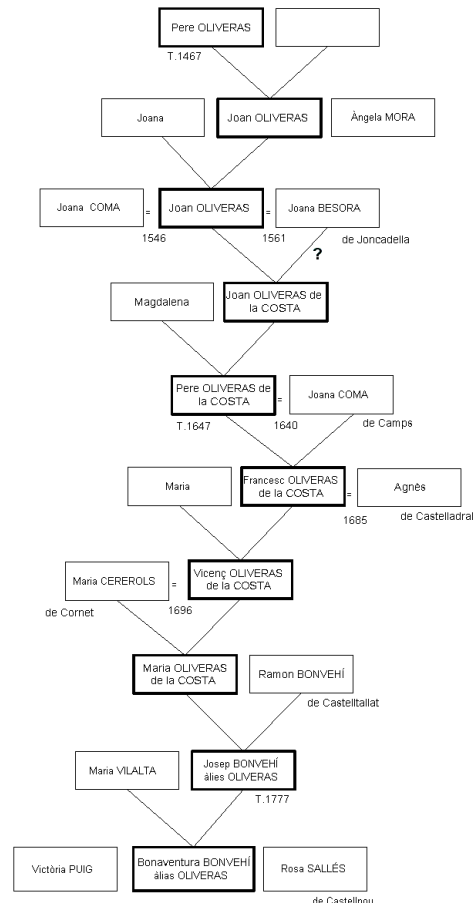
Malgrat que aquesta és una casa antiga i important, les dades trobades als arxius són més aviat minses, de manera que algunes de les afirmacions que es trobaran en aquest article cal mirar-les amb una certa prudència, ja que provenen d'una sola font d'informació i no han estat suficientment comprovades.

La menció més antiga és del gener de 1285, quan Pere Oliveras va quedar a deure 30 sous a Pere de Valldoriola de Manresa, per una peça de drap que li havia comprat. En la capbreuació general del terme de 1303 hi surt el mas de Pere Oliveras amb els censos en espècie que fa. Són els mateixos que els altres masos amb tres diferències significatives. Donava cada any una gallina, una fogassa de pa, i un quartà de vi. Això darrer és el més remarcable, perquè és una de les poques cases del terme que feien una prestació en forma de vi. Encara que la vinya estava estesa per tot arreu, segurament els pagesos es limitaven al consum propi, mentre que el cens sembla indicar que la casa d'Oliveras en produïa en quantitat superior, i en tenia per donar i vendre.

Al peu d'un pergami de 1313 hi figura com un dels testimonis Pere Oliveras de Fals. El juny de 1353 el mercader de Manresa Guillem Artusí va reconèixer uns deutes a Pere d'Oliveras, fill de Berenguer Oliveras de Fals. L'any següent surt un altre cop el mateix personatge, reconeixent a Bernat dez Playa de Castellgalí que li ha satisfet una part del dot de la muller de Guillem de Oliveras. No se sap qui és aquest Guillem, però el 1385 ja consta com a difunt i la seva filla Maria, que viu a Manresa, compra una casa al carrer dit Valls. El 1369 encara és viu Pere d'Oliveras, ja que el trobem actuant com a tutor dels fills de l'amo del mas Prat.

Entre els anys 1403 i 1405 trobem citades breument tres persones procedents de la casa; són Joan, Anton, i Francesc d'Oliveras. No es coneix el parentesc entre elles.

És possible, amb les prevencions expressades anteriorment, començar una successió genealògica a partir de Pere Oliveras, que el 1442 va acceptar ser "fidemissor", és a dir, avalador, de Pere Franquesa de Castelltallat. El març de 1462 va comprar el mas Clarena de Camps a Constança, muller de Joan del Pla, de Sant Mateu, l'hereva i propietària del mas Clarena. El preu va ser de només 8 lliures, i en el document de compravenda hi consten les afrontacions o límits de la finca. La majoria

de topònims són pocs clars, però s'arriba a esbrinar que la terra toca amb la riera que baixa de Bastardes, mentre que pel cantó est hi té un cingle de roques conegut com l'Obac d'Oliveres.

Pere Oliveras va fer testament el 27 de juliol de 1467. El Pere habitava llavors a Manresa i va demanar ser enterrat al cementiri dels Frares Predicadors, a la tomba de Pere Comes de Callús. Els seus marmessors van ser el seu fill i hereu Joan, i Julià de la Sala, l'amo del mas Sala (ara Massana) de Fals.

Joan Oliveras, possiblement fill o nét del Pere, està documentat en el període que va de 1501 fins 1546. El 1501 va comprar un bou de color blanc, essent avalat pel seu germà Salvador de Santpedor. Aquell mateix any va comprar tres "varrats" i un vedell. Es va comprometre a pagar les 9 lliures i 18 sous del preu en tres vegades, una cada quatre mesos. L'abril de 1503 va comprar una parella de bous a Antoni Sala de Castellnou. Un bou era de to vermellós, i l'altre "moreu". També va pagar a terminis; 8 florins a l'agost, el dia de Santa Maria, 8 florins per Pasqua,

Vista nord

i 8 florins l'agost següent. El 1521, ell i Valentí Llobet de Sant Joan van signar un debitori de dos ducats d'or al Batlle de Manresa. El 1542, Valentí Oliveras, fill de Fals, però habitant a Manresa, i Joan Oliveras, hereu del mas Oliveras, van quedar a deure al venerable Joan Roca 11 ducats per una parella de bous. El febrer de 1545, el Joan va vendre a carta de gràcia a Joan Xuriguera de Rajadell el mas Clarena de Camps, que li havia pervingut per herència. El preu de l'empenyorament va ser de 20 lliures.

El Joan va estar casat en primeres núpcies amb una dona dita Joana. Després es va unir amb Àngela Mora, que el 1558 constava com a vídua de Joan Oliveras.

El Joan tenia un germà, el Salvador, el qual el 1488 va quedar a deure 60 sous al mercader Maurici Clerga, part del preu d'un ramat de bestiar "menut" que li havia comprat. Més tard el Salvador va marxar de casa i es va instal·lar a Santpedor. Les coses no li deuriem anar pas malament, perquè el gener de 1502 va comprar un molí a la vora del Cardener, dins del terme de Sant Martí de Torruella. El molí estava situat entre el gual Corb i el Torrent de Vinyamala i tenia la maquinària completa, és a dir, resclosa, moles, rodets, etc. El molí pertanyia a Francesc Prats, aleshores rector de Santpedor, i estava sota el domini del monestir de Sant Benet. El molí va costar molts cèntims, concretament 350 lliures, de les quals només en va pagar 50 en efectiu, mentre que per la resta va establir un censal de 15 lliures de pensió anual. Però un molí fariner rendia molt, deuria pensar el Salvador, i es va embarcar en el negoci. Tot seguit va adquirir un tros de terra erma al costat de la resclosa, denominat "la Pedrera d'en Arna", que pertanyia a la pubilla del mas Arna. En va pagar només 30 sous.

Joan Oliveras, fill del primer matrimoni del seu pare, el 1557 va comprar, a mitges amb l'amo del mas Bosc, 6 bous a Joan Valldeperes d'Olesa. En van pagar 40 lliures i mitja. El 1566 va vendre a carta de gràcia a Valentí Puigdel·lívol, àlies Bastardas, una peça de terra on hi havia oliveres i ceps, denominada "lo Comellar de la Solana. El preu de l'empenyorament va ser de 10 lliures. El setembre de 1567 Joan Oliveras va signar un document reconeixent que devia 3 lliures a Guillem Tarrier o Terrer, vicari de Fals, per un ase que el mossèn li havia venut. Va actuar com escrivent i notari Pere Salvatge, rector de Sant Mateu. Tant el Salvatge com el Terrer eren capellans que havien fugit de França a causa de les persecucions que patien els

catòlics. El document esmentat no està redactat en llatí, la llengua dels capellans i els notaris, sinó en català, però es nota que el rector no el dominava del tot, perquè hi intercala algunes paraules en occità.

Aparentment, Joan Oliveras va estar casat amb tres dones. El 1546 va fer capítols amb Joana, filla de Joan Coma de Camps. El dot va ser de 40 lliures i el pare va aprofitar l'ocasió per nomenar-lo oficialment hereu. El 1561 va fer capítols amb una altra Joana, filla de Francesc Besora, del mas Besora de Joncadella. El dot va ser de 65 lliures. El nom de la tercera muller es desprèn d'un document de 1612, en el qual Elisabet, vídua de Joan Oliveras de la Costa, i el seu fill i hereu Joan, van acceptar un deute de 8 lliures per diverses mercaderies comprades a la botiga de Francesc Benetes. El 1618 es van celebrar les noces d'una filla del Joan i l'Elisabet. La Magdalena va enllaçar amb Joan Major, l'amo del mas Major de Manresa. El germà de la núvia va ser qui va lliurar les 225 lliures del dot, perquè el pare ja era mort.

A partir del moment que un Oliveras, procedent de la Vall dels Horts, va ficar-se al mas Cantacorbs i va provocar el canvi de nom de la casa, es va donar la circumstància que dos masos del mateix terme es deien igual. Per evitar confusions, es va designar Oliveras de la Costa a l'heretat que es trobava enfilada en una costa a la part nord de la vall formada per la riera de Fals, mentre que l'altra heretat, situada al bell mig del Pla de Fals, va ser denominada Oliveras del Pla.

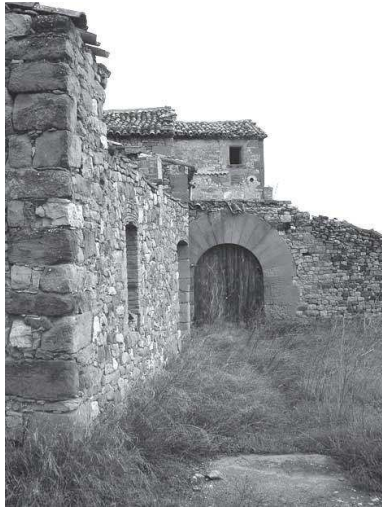
Joan Oliveras de la Costa, batejat amb el mateix nom de pila que el seu pare i avi, deuria esdevenir amo dins de la primera dècada del segle XVII. Durant aquest temps va viure a Oliveras de la Costa el masover Bartomeu Fontanet, un germà de l'amo del mas Sant Andreu. La seva dona era la Valentina i el seu fill i hereu, l'Andreu Fontanet. El 1610 la Valentina ja era vídua.

El següent amo va ser Pere Oliveras de la Costa, fill de Joan i Magdalena, que va fer capítols matrimonials l'abril de 1640 amb Joana, filla de Joan Coma de Camps. En els capítols, el pare no el va fer hereu, la qual cosa fa sospitar que potser no era el gran, però al final el Pere va acabar rebent l'herència. Va pactar amb el seu cunyat Esteve Coma un dot de 300 lliures. De fills de la parella es té coneixement del Francesc i del Vicenç, aquest darrer casat amb la vídua Madrona Vila, de Castellfollit, el 1671.

Francesc Oliveras de la Costa va heretar la propietat en virtut del testament del seu pare, fet el 16 de novembre de 1647 a la rectoria de Fals, segons s'afirma en el capbreu de 1683.

El 1676, Magí Junyent, del mas Clarena de Camps, passava per greus dificultats econòmiques, i el seu veí Francesc Oliveras li va donar un cop de mà. El Junyent li va vendre un censal mort de 170 lliures i, a més, li va empenyorar les herbes del mas Clarena. Posteriorment el crèdit es va ampliar i el Junyent va acabar devent 340 lliures a l'Oliveras. No va ser fins el 1710 que van ajustar comptes.

El 1716 es va fer una relació del personal i del bestiar de cada casa, a efectes del cadastre. A Oliveras tenien

Portal principal

dos bous i una burra per treballar els camps, dos porcs d'engreix, dos ruscs d'abelles, sis cabres, dos cabrits, vuit ovelles i quatre anyells. El masover que cuidava les terres era Josep Subirana, el qual tenia un mosso amb un sou assignat de 6 lliures a l'any.

La vida familiar del Francesc es va dividir entre dues dones. La primera es deia Maria i amb ella va tenir, com a mínim, quatre criatures. Quan es va trobar vidu va tramitar un segon matrimoni amb Agnès, també una vídua. És possible que fos de Castelladral, perquè els capitols els van fer en aquella parròquia, el 1685, o poc abans. L'Agnès tenia fills amb el primer marit, que havia estat Francesc Cadavall Torras, de Salellas, i en casar-se per segon cop, va reclamar la part del dot que li pertocava.

Primer es va casar la filla gran, la Madrona, amb Ramon Soler de Santpedor. El 1695 ho va fer la Maria Rosa amb Francesc Fàbrega, també de Santpedor. El 1696 es va casar l'hereu Vicenç, i el 1710 l'Elisabet amb Fruitós Cererols de Fonollosa.

El 13 de novembre de 1696 es van pactar les condicions de l'enllaç entre Vicenç Oliveras de la Costa i Maria, filla de Jacint Cererols de Santa Maria de Cornet. El pare va fer hereu al Vicenç, amb una reserva de 500 lliures, comproment-se a mantenir els casats mentre visqués. El dot de la Maria va ser de 450 lliures i en l'aixovar hi anava comprès: ... un vestit de estamenyja escotina negra, so es, ropilla y faldillas y caputxa ab un guardapie de estamenyja de color, per lo dia axira assenyjada, y altre vestit, so es, ropilla y faldillas de guinets ab guardapie de xanallotet de color, per lo die de las esposallas...

No se sap gran cosa d'aquesta generació, però sembla ser que no va tenir descendència masculina, essent pubilla una noia anomenada Maria.

Maria Oliveras de la Costa va unir-se en matrimoni amb Ramon Bonvehí. No se sap d'on venia el hereuer, però és probable que procedís del mas Bonvehí de Castellallat. En tot cas, l'home no va tenir una vida gaire llarga, ja que el 16 de març de 1744 la Maria ja declarava que era vídua. Aquell dia va signar un document cedint els seus béns al primogènit Josep, sense renunciar però a la condició de mestressa de l'heretat. El següent fragment de l'acta

notarial ens il·lustra sobre la lletra menuda de la donació: (...) de dit usdefruit es tinguda y obligada en haver de mantenir al sobredit Joseph, muller y fills, que tal vegada tindra, y prestarlos, habitant ab ella, tots los aliments necessaris de menjar y beurer, calsar y vestir, així en sanitat com en malaltia, pagar metges y medecinas y serurgians, y altres a la salut del cos huma necessaries, treballant empero, dit son fill, muller y familia, lo que podran a utilitat y profit de dita Donadora, y mantenint aquella lo degut respecte y veneracio (...) fa lo dit heretament ab pacte que si son fill cometrà crim de lesa Magestat Divina o humana, quinse dias antes de haver comes lo dit crim, lo desareta, y vol que dita hisenda, venint dit cas, torni a dita Donadora si viura, y si no viura, a son hereu que trobarà instituít ...

Aquesta darrera clàusula pot semblar curiosa, però era una salvaguarda del patrimoni en el cas que l'hereu fos convicte del delictes de traïció contra el rei, ja que en aquest cas la pena era la confiscació de tots els seus béns. Si el condemnat havia estat desheretat quinze dies abans de cometre el delictes, llavors aquest havia de ser declarat insolvent i el jutge no podia embargar la propietat familiar.

Josep Bonvehí, àlies Oliveras de la Costa, es va casar amb Maria Vilalta. Va ser escollit el 1750 com un dels dos Obrers o Priors de la parròquia. El 1752 va pagar 14 lliures i mitja a Joan Subirana, que eren del llegat que la seva àvia Maria Cererols havia fet al Subirana. Joan Subirana segurament era el masover del mas Subirana i deuria ser un parent llunyà de la iaia difunta.

Vista oest

L'octubre de 1755, la mestressa d'Oliveras i el seu fill Josep van vendre's una peça de 6 quarteres, part vinya, part erma, a Urbici Bastardas. La terra era dels Oliveras però estava ficada dins del terreny del mas Bastardes. El preu de venda va ser de 125 lliures.

Josep Bonvehí va fer testament davant del rector de la parròquia el 7 d'agost de 1777. Ni cal dir que la còpia del testament es va convertir en cendra el juliol de 1936.

Va venir després d'ell Bonaventura Bonvehí, àlies Oliveras de la Costa. El juliol de 1791 va anar caminant fins a Cardona, per tal de fer la declaració del capbreu davant de l'escrivent del Duc. Es va estimar l'extensió de la seves terres en 150 jornals.

Primerament va estar casat amb Victòria Puig, i en morir aquesta, amb Rosa Sallés de Castellnou de Bages. Amb la segona dona, que era vídua de Josep Serra de Callús, hi va fer tractes el febrer de 1816. La Rosa va traspasar-li les 50 lliures del dot donades al primer marit, i a canvi va obtenir garanties que seria mantinguda fins el dia de la mort. Si es tornava a quedar vídua, l'hereu havia d'assumir el manteniment, però si hi havia raons amb el fillastre i la treia de casa, aquest tenia l'obligació de subministrar-

li cada any 4 quarteres de blat, dues càrregues de vi, 2 quartans d'oli i 4 lliures i mitja en moneda.

No es coneixen fills amb la segona dona, però amb la primera el Bonaventura va tenir la Teresa i el Joan. La Teresa es va casar el 1813 amb Valentí Massana, de cal Resi, mentre que el Joan és protagonista de la segona part de la història d'aquesta casa, que ja ha estat publicada anteriorment.

EDICIÓ: Grup de divulgació de la història de Fals, Associació Cultural i Recreativa de Fals
COL·LABORACIÓ: Ajuntament de Fonollosa, Cooperativa UMAC, Ardu Comarcal de Manresa

ASSOCIACIÓ CULTURAL I RECREATIVA DE FALS
Carrer de les escoles, s/n
08259 Fals (Fonollosa)
Telèfon: 938368003

El contingut d'aquesta edició és de divulgació de la història local del poble de Fals. En cap cas es vol ferir la sensibilitat de ningú i, serà d'agrair que qualsevol errada o inexactitud en els escrits, sigui comunicada als redactors de Falcha.